

Отже, аналізуючи наведені вище основні проблеми, що склалися на сучасному етапі розвитку ринку електронної торгівлі в Україні, вважаємо доцільним зосередити особливу увагу вітчизняним законодавчим органам розробці нормативно-правової бази для її регулювання та оптимізації стягнення податкових платежів, а також забезпечення сприятливого інвестиційного клімату у даній галузі торгівлі.

Література

1. **Cohan P.** Net Profit – how to invest and compete in the real world of internet Business. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1999.
2. **Durlacher.** Business-to-Business e-commerce, Investment perspective.// Research Report. – 2000.
3. **Hartman A., Sifonis J. & Kador J.** Net Ready- Strategies for success in the E-economy. New York: McGraw Hill, 2000.
4. **Берега А.М., Козак Ф.А., Шевченко та ін.** Електронна комерція: Навч. посібник. – К: КНЕУ, 2002.
5. **Царев В.В., Кантарович А.А.** Электронная коммерция – СПб: Питер, 2002.

УДК 330.341

Здобувач І.Б. Шульган¹ – ІРД НАН України

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОГРАМИ І ЇХ ЗАВДАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглянуто проблемні питання формування і реалізації інвестиційних програм на сучасному етапі.

Ключові слова: програми, інвестиції, капіталовкладення, ефективність.

Competitor I.B. Shulgan – IRR NAS of Ukraine

Invest programs and its tasks in modern conditions

In article problem questions of formation and realization of investment programs in the modern period are considered.

Keywords: programs, investments, capital investments, efficiency.

В умовах переходу до ринку регулювання інвестиційних процесів є необхідним, хоча воно повинно бути обмеженим і докорінно змінює свій характер і вплив на виробничі системи. Воно може здійснюватись через інвестиційні програми і шляхом проведення раціональної податкової, кредитної політики, санкцій.

Цільові інвестиційні програми, які проектуються, повинні бути невеликими, не глобальними, а цільовими, забезпечуючи структурні зміни в економіці і не настільки тривалими по часі їх здійснення і не розраховані на довготривалу перспективу, з врахуванням мобільності інвестиційних засобів і можливостей перерозподілу їх до нових програм, інших структурних зсувів, які диктуються як технічним прогресом, так і ринком, змінами попиту і пропозиції. У великих же інвестиційних програмах засоби надовго будуть залучені на здійснення заходів програми, інерційність економічних процесів буде велика і мобільність перебудови як у технічному, так і в технологічному

¹ Наук. керівник : проф. Є.І. Бойко д-р екон. наук – Інститут регіональних досліджень НАН України

структурному аспектах також буде надзвичайно низькою. Це призведе не до ефективності економіки, а до її спаду.

Тому інвестиційні програми повинні бути обмеженими, охоплюючи крупні структурні перетворення, наприклад, переорієнтацію на розвиток виробництва предметів споживання, сільського господарства або забезпечення ресурсозбереження (але не по всій галузях, бо це неможливо), а, вибираючи з них найбільш важливі з точки зору поточного моменту з врахуванням можливої перспективи, з врахуванням можливих варіантів підвищення технічного рівня в них, виходячи з вже наявних досліджень технічного прогресу і очікуваних або з можливого використання наукових знань для прикладного використання. Це забезпечить більшу маневреність ресурсами, що особливо важливо в умовах швидких темпів технічного прогресу і переходу від одних технологій до інших, спрямовуючи їх на розвиток тих чи інших галузей, що дасть змогу більш швидко і ефективно реагувати на ринок як внутрішній, так і зовнішній.

Відзначимо, що одна і та ж цільова програма може здійснюватись при різних цільових установках з різною величиною лагів і часу досягнення цілей з різною величиною витрат на реалізацію всієї цільової програми, а отже, і з неоднаковою ефективністю. Це пов'язано з тим, що досягнення певних цілей у різний час забезпечує різний економічний ефект, який визначається наростаючим підсумком за весь період виконання програми. При цьому виникає ряд задач. Перш за все – це вибір часу і вартості реалізації програми. Відзначимо, що навіть не змінюючи загальних термінів виконання програми для її ефективності нерівнозначною є зміна термінів вибору її цілей і її підцільових установок у часі без зміни величини лагів їх здійснення. Залежно від часу досягнення цілі з однією і тією ж величиною лага затрати на її реалізацію, а також сумарний ефект можуть змінюватись (наприклад, при здійсненні інвестиційної програми будівельно-монтажні роботи можуть здійснюватись за допомогою різної будівельної техніки в різні роки для одних і тих же об'єктів). Якщо при цьому врахувати вплив величини лагів на затрати і ефективність реалізації програми, а також можливі варіанти формування програми в часі досягнення її цілей, то видно, що завдання визначення термінів програми і її вартості істотно ускладнюється.

При дослідженнях потрібно мати на увазі, що економія часу при будівництві об'єктів і введенні нових основних фондів не досягається сама собою. Вона вимагає вдосконалення організації управління будівельного виробництва, введення більш потужної будівельної техніки і за винятком суб'єктивних причин, як правило, вимагає додаткових витрат і ресурсів. У ряді економічних праць [1, 2] відзначається, що інтенсифікація будівельних робіт веде до їх подорожчання, внаслідок чого можливий мінімальний термін будівництва не буде відповідати найменшим затратам на спорудження об'єктів. Якщо для окремого будівельного об'єкта це можливо, то для системи об'єктів, які реалізуються інвестиційною програмою, це далеко не так. Остання обставина зумовлена тим, що для різних об'єктів скорочення термінів часу їх будівництва і введення в експлуатацію вимагає різних витрат, тобто залежність між додатковими витратами і скороченням часу введення різних об'єктів різна, різним буде і економічний ефект від скорочення термінів будівництва окремих об'єктів.

По-друге, у зв'язку з тим, що при формуванні інвестиційних програм можна виділити ключові об'єкти, завжди відкривається можливість варіантності при встановленні початку будівництва об'єктів, які мають лаг створення, менший стосовно об'єкта, який визначає період окремого етапу реалізації інвестиційної програми, і залежно від початку можливого використання ресурсів, забезпечити більш ефективний варіант реалізації програми. Це особливо важливо і тим, що протягом часу здійснення інвестиційної програми при впровадженні у виробництво досягнень технічного прогресу можливе зниження вартості окремих будівельних об'єктів поряд з скороченням раніш передбаченого часу їх створення і введення в експлуатацію. Зокрема, можливе будівництво об'єкта іншими, більш ефективними методами, відмінними від раніш передбачених з огляду вивільнення будівельної техніки і трудових ресурсів при зміні термінів початку і закінчення будівництва об'єктів.

Не менш важливий вибір часу здійснення цілей при активному управлінні лаговим механізмом програми для забезпечення структурних зсувів у використанні капіталовкладень, які скеровуються на реконструкцію, технічне переозброєння виробництва, розширення діючих підприємств, будівництво нових підприємств, підтримку потужностей. Відзначимо, що при скороченні лагів будівництва об'єктів і введення основних фондів можуть спостерігатися такі варіанти витрат: варіант інтенсифікації витрат ресурсів і скорочення часу здійснення програми; умовно-нейтральний варіант витрат ресурсів на програму при скороченні лагів досягнення цілей (базова величина витрат); умовно-екстенсивний варіант витрат ресурсів на програму (додатковий приріст витрат при скороченні лагів будівництва об'єктів і введення фондів). Але навіть при базовій величині капіталовкладень або при їх додатковому прирості може спостерігатись ріст інтенсифікації витрат ресурсів за рахунок підвищення економічного ефекту, який досягається у програмі внаслідок більш швидкого введення об'єктів і основних фондів в експлуатацію. Необхідно також мати на увазі ефект від скорочення часу для переходу на досягнення нових цілей або структурних зсувів.

Так, розвиток галузей з меншим лагом будівництва, реконструкції і розширення вплине на ефективність інвестиційних засобів у тому плані, що дасть змогу більш швидко отримати віддачу від вкладених інвестицій. Однак швидке отримання ефекту у зв'язку зі скороченням лагу ще не означає мінімальний термін окупності. Це залежить від величини прибутку і капіталовкладень. Можуть бути затрати капіталовкладень в окремі об'єкти не настільки значні і за рахунок прибутку досить швидко окупляться. Але яка маса цього прибутку і протягом якого часу вона може бути отримана?

Мінімальний термін окупності не завжди відповідає максимальному ефекту. Цей ефект залежить від термінів життя технологій і випуску продукції. Затрати можуть окупитися швидко, але після насичення ринку продукцією або при застарілій технології з врахуванням її зміни можуть бути ще крупнішими, ніж якби її замінити вчасно, хоча і з більш віддаленими термінами одержання прибутку. Тому мінімальні терміни отримання прибутку можуть не орієнтувати на дійсний максимальний ефект, пов'язаний з новою тех-

нологією і технікою і з отриманням можливо більш високого прибутку, хоча і з більш віддаленими термінами, але в більшій масі, і який може отримуватись значно довше.

Тому у кожному конкретному випадку потрібно рахувати не тільки мінімальні терміни окупності капіталовкладень, а враховувати і прогнози можливих технічних змін і кон'юнктури ринку і інших можливих альтернатив розв'язку даної виробничої задачі. Отже, необхідні прогнози, але потрібно пам'ятати, що вони мають імовірнісний характер.

В існуючій методиці [3, с. 17] при оцінці ефективності комплексних програм говориться: "При визначенні ефективності капітальних вкладень по цілевих комплексних програмах розраховується загальна ефективність і ефективність окремих заходів і завдань. За рахунок комплексності заходів ефективність капітальних вкладень по програмі в цілому повинна бути вищою від ефективності, розрахованої, виходячи з ефективності по кожному галузевому нормативу для галузі – учасниці програми". Однак нічого не говориться, що мається на увазі під комплексністю впливу заходів. Якщо, наприклад, вплив на суміжні виробництва, галузі, транспорт, то потрібно рахувати і зміни у зв'язку з цим витрат під впливом цих структурних зсувів. Тут виникає питання про зміни витрат і ефекту першого, другого і т.п. порядку, тобто на чому зупинитись і досить важко сказати, що з врахуванням додаткових витрат по цих структурних зсувах загальний ефект буде більший, ніж сума ефекту по окремих заходах. Необхідно відзначити, що ланцюг цих змін нескінченний із зворотним впливом на заходи. У методиці зауважено: "По програмах, кінцева продукція яких – елемент приросту кінцевого продукту народного господарства, основним показником ефективності є відношення кінцевої продукції програми у вартісному або натуральному вираженні до повних (з врахуванням суміжних галузей) капітальних вкладень у створення програми" [3, с. 17].

На наш погляд, тут декілька нерозв'язних проблем: по-перше, за різними варіантами програм, які приймаються (а поєднання в них варіантів передбачуваних заходів і об'єктів, що вводяться, і способів їх здійснення, які у своєю чергою включають варіантність – множина), немає змоги прорахувати по всіх варіантах їх можливу ефективність і затрати, з врахуванням суміжних галузей, тим більше, що, як ми вже відзначили, ланцюг цих взаємовпливів нескінченний. По-друге, якщо навіть для одного варіанту буде підрахований ефект по кінцевій продукції за програмою з врахуванням повних витрат капіталовкладень, наприклад, з використанням методів міжгалузевого балансу, і, виходячи з певних логічних міркувань, будуть враховані зміни у суміжних галузях, наприклад, зміни першого порядку, з обмеженням їх у нескінченному ланцюгу, то отримані результати нема з чим порівняти тому, що нормативного такого еталону не існує. Можна тільки порівняти з іншим варіантом, аналогічно до розрахованих. Кількість ж самих варіантів як і у кількісному, так і в якісному відношенні – нескінченна множина. Окрім цього, вплив факторів варіантів програми, що приймаються, на економічні і соціальні процеси, як поточного моменту, так і довготривалої перспективи настільки різноманіт-

ний, що фактично не давав змоги зробити оцінку ефективності програми з врахуванням комплексності і суміжних витрат в інших галузях.

На наш погляд, оцінка ефективності програми повинна здійснюватись по прибутку її заходів, який передбачається отримати від них з врахуванням термінів їх можливого використання до морального старіння і заміни їх новими технічними рішеннями, новими технологіями, новими видами продукції. Що стосується суміжних витрат, то вони завжди будуть існувати. Тому питання зводиться до логічного вибору яких-небудь пріоритетних напрямків у здійсненні інвестиційних програм, обмежених по колу галузей і заходів, виходячи з поточного моменту і близької перспективи, без охоплення всього кола галузей і суміжних витрат. До того ж, в умовах ринку величина передбачуваних обсягів виробництва, витрат, що в нього вкладаються, отриманого ефекту має імовірнісний характер, хоча можливо і буде непрямо регульованою через систему податків, пільг, санкцій, кредитів і т.д. Все це змінить передбачувану картину взаємного впливу заходів інвестиційних програм на суміжні галузі за їх ланцюжками взаємозв'язків.

Порівняти ж варіанти інвестиційних програм вкрай складно, тому що питання тут вже йде не тільки про прибуток, але і про якісні зміни у виробництві, які визначаються різними варіантами і тягнуть за собою різні економічні наслідки, які підрахувати і кількісно визначити нам видається неможливим. Тут, окрім прибутку, повинна діяти логіка пріоритетно вибраних цілей і підходів до їх здійснення. Підкреслимо ще раз, що цільові інвестиційні програми не повинні бути глобальними і тривалими по їх реалізації, оскільки наслідки цих програм, як позитивні, так і негативні, не можуть бути швидко використані і усунені за допомогою як переходу до нових цільових інвестиційних програм, так і через ринок, через попит, пропозицію і вкладення приватних інвестицій у ті напрямки, які диктуються ринком.

Якщо цільові комплексні програми передбачається здійснювати на конкурсній основі різними організаціями в різних варіантах і термінах, то тут можуть бути використані коефіцієнти дисконтування, які враховують вплив ринку і факторів часу на отримання прибутку інвесторами від цих програм.

Література

1. Чистилін Д. До питання стратегії економічного зростання України// Економіка України. – 2003, № 2. – С. 52-57.
2. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій на пріоритетні напрями їх реалізації. – К.: Віра-Р, 1999. – 320 с.
3. Методика определения эффективности капиталовложений. 4-е издание. – М.: Наука, 1990. – 48 с.

УДК 332.90-21я73

Ст. викл. А.В. Івануса, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Представлено та обґрунтовано доцільність врахування екологічних аспектів в структурі процесу розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень.